

Kijken, Horen & Doen

HET HOLLANDSE IJSSELPROJECT

publicatie: hvnweb.nl

De Hollandsche IJssel is de meest vervuilde rivier van Nederland. Dertien overheden - zes gemeenten, vier waterschappen, provincie en Rijk - besloten daaraan samen wat te gaan doen in een mega-project. Een gedeputeerde is voorzitter van de stuurgroep en het bureau is dus in het provinciehuis gevestigd. Voor het project is veel tijd en geld nodig. Saneringsmaatregelen zijn steeds gekoppeld aan (her)ontwikkeling van natuurlijke, landschappelijke en maatschappelijke functies. Dat is de kern van een aanpak waarover betrokkenen het in 1996 in het zogenaamde Startcontract eens werden. In de vele groepen en stukken binen het project komt ook de voormalige ijsselsteenbakkerij regelmatig aan bod. In deze bijdrage twee voorbeelden daarvan.

Inventarisatie en 'rikken'

In 1997 liet het projectteam een inventarisatie maken van de Hollandsche IJssel in historisch en waterstaatkundig perspectief. Per raai worden bijzonderheden vermeld. Een voorbeeld: "Noordoever Kmnp 1500. In 1860 bevond zich een steenplaats op de zelling van het huidige bedrijf Unichema. In 1503 had Gouda een verbod uitgevaardigd steenovens te bouwen binnen een straal van 500 meter van de stad. Men wilde zo de overlast voor de plaatselijke bevolking die de walmende met turf gestookte ovens veroorzaakten beperken. " Wat de nota niet vermeldt is dat in de 20e eeuw de kaarsenfabriek resp. Unichema de Goudse bevolking meer stankoverlast gaf....

Boeiend was de inspraak van milieugroepen. Om voor relatief weinig kosten op veel plaatsen langs de IJssel natuur te ontwikkelen zouden de 'rikken' in ere moeten worden hersteld. Rikken zijn een soort dammetjes, begroeid met riet, die dienden om slib uit de getijderivier te laten bezinken, waarna het rijpte voor klei voor de steenbakkers. De rikken waren toen economisch van belang en werden jaarlijks onderhouden door de baksteenindustrie. (Vernielers waren ijsgang en scheepvaart.) De teloorgang van de rikken volgde dus op die van de ijsselsteenplaatsen. Nieuw aan te leggen rikken zouden natuur- en cultuurhistorische waarden terugbrengen. De constructie is in het kort: leg dammen van stortsteen aan loodrecht op de rivier, maak op de kruin van de dammen aan elke kant bossen wilgetenen vast, vul de ruimte daartussen met klei met rietwortels. Een jaar later zijn de rikken een feit.

Project Cultuurhistorisch erfgoed (1998)

Binnen het mega-project was er in 1998 een deelproject Cultuurhistorisch Erfgoed Hollandsche IJssel. Een tiental musea en oudheidkamers langs de 'levende rivier' (zo heet het niet afgedamde deel beneden Gouda) had tegelijkertijd ijsseltentoonstellingen. Centraal zijn er permanente routes uitgezet, ook langs de steenovens. Zoals bijvoorbeeld Ouderkerk de scheepvaart als thema verwierf, zo verkreeg de Historische Vereniging Nieuwerkerk aan den IJssel (HVN) het thema steenbakkerij. In de Oudheidkamer in de boerderij "Nooit Gedacht" werd over dat thema een expositie ingericht uit eigen bezit en bruiklenen.

Blijvend is, naast het interview op CD en Internet, een video met oude 'stomme' films van IJsselsteenplaatsen en een nieuwe opname van Klein-Hitland als monument.

In februari 2008 zond de HVN het gemeentebestuur een brandbrief over desteenovens op Klein-Hitland (zie Nieuwsbrief 48).

Op 5 november 2009 verzorgde de HVN een mini-expositie in een turfschuur bij de start van de restauratie door minister Ronald Plasterk (OCW).

Op de foto links toont deze een steenvorm uit de Oudheidkamer.

Op TV-west mocht de HVN-secretaris wat historie uitleggen.

[Bekijk het filmpje](#)